

ביאורים ומילואים - על סדר הדף היומי

פסחים ל"ד עמוד א'

בגמ', בשליקתא ומאיסתא וכו'.

א. **ופירש"י:** "לאחר שנטמא שולקן, ואחר כך זורקן לבין העצים והן נמאסות, ורב הונא חייש דלמא אכיל לה מקמי דלישלקינהו, או בשעה ששולקן". **והתוס'** כתבו (ד"ה בשליקתא ומאיסתא) "קצת נראה דוקא שהן כבר מאוסות מותר להשהותן אבל למאס אסור דבתוך כך אתי ביה לידי תקלה".

ויש לציין לתוס' במקום אחר (ב"ק קט"ו: ד"ה אתי לידי תקלה, בסוה"ד נדפס בקט"ז.) שהתוס' הסכימו לרש"י, וז"ל: "קשה דקאמר בפרק כל שעה (לג:) מדליקין בפת [וכו'] אמר רב הונא לא שנו אלא פת אבל חטין לא שמא יבא בהן לידי תקלה ורבי יוחנן אמר אפי' חטין, ומוקמינן לה בשליקתא ומאיסתא, מכלל דרב הונא אפילו בשליקתא ומאיסתא לא הוה שרי אלמא משום תקלה מפסדי ליה לכהן לגמרי וי"ל דלא פליגי דרב הונא לא איירי בשליקתא, ואיהו נמי שרי בענין זה והשתא ליכא פסידא **כיון דיכול לשלקו ולמאסו ולהחזיק בהן**".

וראה מש"כ בשו"ת **פנים מאירות** (ה"ג סימן ל"ה) גבי השאלה אי שרי למאס קמח מתולע ולהשהותו אצלו, כדי לעשות ממנו בורית או לתיתם לפני בהמתו, דלפי רש"י מותר למאס בידים ולהשהותו, אך להתוס' שכתבו 'קצת נראה' שלמאס אסור, היה נראה שיש איסור למאס בידים, אמנם נראה שכתבו כן לא לפסק דין גמור, והאמת יורה דרכו שסוגית הש"ס מוכחת כרש"י בדווקא, יעו"ש, ולא ציין להתוס' בב"ק הנ"ל שכתב כרש"י.

בגמ', אבא שאול גבל של בית רבי היה.

ב. אמנם זה אינו האבא שאול הידוע בש"ס תלמידו של רבי יוחנן בן זכאי (עי' **אוצר ישראל** ערך אבא שאול בן גנס, ותולדות תנאים ואמוראים ח"ג עמ' 1107, אך המחברים הנ"ל לא זכו להבחין שקדמם **רבינו תם** בספר הישר ס' נ"א אות ד' שכבר עמד בזה ואכתי צ"ב בדברי ר"ת שם, עיי"ש), אך בוודאי היה גם הוא מהחברים (עי' נדה ל"ה. שיש מאמר משמו), וזה תוארו **גבל של בית רבי** שמוכח שהיה מהחברים, עי' **ירושלמי דמאי** (פ"ג, ה"א) שמשמע **שהכהנים** היו הולכים לגבל העיסה בבית ישראל, וכ"כ בפירוש **רא"ף** בשם **ביאור הגר"א** (תוספתא כלים פ"ב ה"ב ד"ה כף כופה), או נשותיהם של כהנים כדאי' במשנה בחלה (פ"ה, ה"א). אך שם זה היה אצל אנשים שאינם מקפידים על טהרה, והכהנים גיבלו והפרישו החלה כדי שחלתם תהיה בטהרה. אך החברים עצמם היו מגבלים עיסתם בעצמם משום טהרה כמשמע בגמ' ביצה (י"ב. ושם כ"ד:). וכנראה מי שהיו לו הרבה עיסות לעשות בביתו (עי' באות ב' בשם הר"ש) היו לו מגבל חבר, וכמבואר בגמרא גיטין (ס"ב.) שכל גבל חבר היה מיועד לתפקיד זה, וכן משמע **בכתובות** (ע"ב.) **פלוני גבל תקן לי את העיסה**, וכ"מ **ברמב"ם** (פ"ה מבכורים ה"א-י"ב) עיי"ש, ואולי הראיה אינה רק מרבי אלא מאבא שאול עצמו, אמנם ברש"י לא משמע כן, וראה להלן.

שם, והיו מחמין לו חמין בחיטין של תרומה טמאה ללוש בהן עיסה בטהרה וכו'.

ג. וכתבו **התוס'** (ד"ה מחמין) "אומר ר"ת **דלכהנים של בית רבי היו עושין**, דלישראל לא שריא אלא הנאה שאינה של כילוי כמו עירוב, דמערבין לישראל בתרומה, אבל הנאה של כילוי כגון להאכיל לבהמתו או להדליק אסור לישראל". וכ"כ התוס' ביבמות (ס"ו: ד"ה לא יאכילנה). אמנם **מרש"י** בסוגי' לא משמע כן, שמשמע שרבי עצמו היה אוכל מעיסה זו שנילושה בחמין של תרומה.

והנה **הר"ש** בתרומות (פ"א מ"ט) כתב: "ואף דמדרבנן אסור הנאת כילוי, **בצורך רבים לא גזור** כגון בתי כנסיות ובתי מדרשות ומבואות האפלין [וכו'], ומהאי טעמא דפרשין נחא ההיא דאבא שאול גבל של בית רבי **אפילו לצורך זרים**, דצורך רבים היה שרוב תלמידים סמוכין עליו ומפרנסין". ועי' **משנה למלך** (פ"ב מתרומות ה"ד) תתוס' והר"ש נחלקו אי איסור הנאת כילוי בתרומה טמאה, היא מדאורייתא, או רק מדרבנן ולכך לא גזרו בצורך רבים, עיי"ש.

והמאירי בסוגיין למד כהתוס'. ומצאתי בס"ד שאף ביבמות (ס"ו: ד"ה לא יאכילנה כרשיני תרומה) כתב כן המאירי **והביא ראה מוכחת לתוס' מתוספתא**, וז"ל: "אבא שאול גבל של בית רבי היה ומחמם לו חמין בחטין של תרומה טמאה, אלמא דשריא בהנאה אף על גב דמיכליא קרנא, פירשו גדולי הרבנים שהיתה התרומה של בית רבי שלקוחה מן הכהנים בזול והיה יכול ליהנות בה דרך ביעורה אחר שהיא טמאה והיא שלו, והוא הדין לנפלה לו מבית אבי אמו כהן, ובתוספות פירשו **דהתם בשביל כהנים שהיו בבית רבי** היו עושין כן והיה מותר אגבם אף לישראל, **וכמו שאמרו בתוספתא בבית מדרשו של רבי היו מדליקין בשמן שריפה של תרומה בשביל כהנים שהיו שם ואף ישראל משתמש עמהם** לאורה".

והפני יהושע בסוג', מציין למה שכתב בשבת, ושם האריך בדברי הר"ש והמשנה למלך הנ"ל, וכוונתו ליישב דברי רש"י שהנאה של כילוי אינה אלא מדרבנן והתירו באיזהו מקומן. ועוד כתב דאף אי נימא דהנאה של כילוי אסורה מן התורה, עדיין י"ל דהוי תרומת חו"ל שכולה רק מדרבנן, עיי"ש ובצל"ח מה שהעיר על דבריו.

בגמ', הא נמי תנינא הטבל גידוליו מותרין בדבר שזרעו כלה, אבל בדבר שאין זרעו כלה אפילו גידוליו אסורין באכילה.

ד. והקשה **הגרע"א** בסוג', דלכאורה היו יכולים להשיבו, דשאני טבל שגידולי גידולין אסורים, כיון דהוא דבר שיש לו מתירין ע"י הפרשה, משא"כ תרומה גידולי גידולין יהיו מותרים דלא הוי ל' היתר, ורע"א מביא ראיה לזה הדין שגבי תרומה באמת יהיו מותרים. ורצה ליישב "וצ"ל **דמייירי באין בהם שיעור ביטול נגד האיסור** והכי פריך תנינא הטבל וכו' וכי היכי דהטבל כיון דהוי דשיל"מ אסור, ה"נ ממילא בתרומה היכא דליכא שיעור ביטול. אולם בסוגיא דנדרים בספ"ז דקאמר דהך מתני' דטבל מייירי בלא רבוי גדוליו על עיקרו, עיין בר"ן שם, תמוה לי הא באמת טבל לא מהני ביטול מטעם דבר שיש לו מתירין".

ביאורים ומילואים - על סדר הדף היומי

ובשו"ת **דובב מישרים** (ח"א סי' ק"ט) לא ציין לרעק"א רק עמד בב' קושיות אלו בשם הבית יצחק, וז"ל: "הקשה בספר **נדרי זרוזין** אהא דמשני הש"ס נדרים דף ס' דהא דאמר ר' חנינא אמר ר"י בצל של תרומה שנטעו ורבו גידוליו על עיקרו מותר, בגידולי גידולין, אבל גידולי תרומה ג"כ אמר ר"י, ופריך הש"ס הא נמי תנינא כו', ופריך והתנן הטבל גידוליו מותרין בדבר שזרעו כלה אבל דבר שאין זרעו כלה גידוליו אסורין ע"ש, והקשה הנדרי זרוזין מאי פריך מטבל אתרומה, בשלמא טבל הוא דבר שיש לו מתירין, אבל תרומה כיון

דל"ה דבר שיש לו מתירין שפיר י"ל דמותר אפילו בדבר שאין זרעו כלה. והספר הנ"ל אינו תח"י רק ראיתי בספר **בית יצחק** (ח"א סי' קל"ה) שמביא קושיא זו. וכן הקשה בספר בית יצחק הנ"ל אש"ס פסחים (דף ל"ד ע"א) דמקשה אהא דתנן שתילי תרומה שנטמאו ושתלן טהורים מלטמא ואסורין לזרים כו', וכי תימא גידולי גידולין ומאי קמ"ל בדבר שאין זרעו כלה, הא נמי תנינא הטבל גידוליו מותרין וכו' אבל בדבר שאין זרעו כלה אפילו גידולי גידוליו אסורין באכילה עיין שם, והקשה ג"כ כנ"ל מאי פריך מטבל אתרומה דילמא שאני טבל דהוי דבר שיש לו מתירין משא"כ תרומה כנ"ל".

ועיי"ש שמפלפל הדובב מישרים שסוגיין אזיל כמ"ד גידולי תרומה תרומה, וא"כ ישנו בשאלה, והווי אף התרומה דשיל"מ. ועיי' **בבית יצחק** (שם) שממנו הביא הדובב מישרים הקושיא, ואיהו תירץ דסוגיין אזיל כחידושו של **הפני משה** (תרומות פ"ט, ה"ב) שאי אפשר לתקן טבל אחר שנזרע, עיי"ש והוא חידוש.

פסחים ל"ד עמוד ב'

בגמ', נטמא או שנפסל הבשר, או שיצא חוץ לקלעים וכו', רבי יהושע אומר לא יזרוק.

[ה]. **ופירש"י**: "ר' יהושע לטעמיה, דאמר אם אין בשר אין דם, ויצא חוץ לקלעים בבשר קדשי קדשים קאמר, שמחיצה שלהן חומת עזרה, כדכתיב בכולהו, **בחצר אהל מועד יאכלוהו**, ואם יצאת נפסלת, כדילפינן בכיצד צולין מאל הקודש פנימיה".

וראיתי בספר **דף על הדף** שכתב בזה"ל: "בספר **אמרי כהן** (פר' יתרו אות ו' בהג"ה) הביא מדברי **התוס'** כתובות (ח' ע"א) הכותבים דתיבת "כל" לא שייך לומר על פחות משלשה ע"כ, ותמה שם עליהם מכמה דוכתי בש"ס ובראשונים, והביא מדברי רש"י כאן הנ"ל וכתב: ולא מצאתי מקרא זה אך פעם אחת (ויקרא ו', ח'), ומה זה שכ' רש"י ז"ל לשון **בכולהו**, דהא עכ"פ על אחד לכ"ע לא שייך לשון כל או בכולהו וצ"ע. עכ"ל האמרי כהן". וע"כ מדף על הדף.

והנה חיפשתי אחר הספר אמרי כהן, ולא מצאתי ואיני יודע מי מחברו, אך כל דבריו אין להם פשר כלל, ראשית, דבכל מקום שכתוב בתורה אכילת קדשי קדשים מוזכר בתוה"ק "בחצר אהל מועד" או "במקום קדוש" ורש"י בזבחים (נ"ו). כתב שבמקום קדוש ובחצר אהל מועד היינו הך הם בקרא עיי"ש. **בשיירי מנחות** (שם, ט') "במקום קדש בחצר אהל מועד יאכלוהו". **בחטאת** (שם, י"ט) במקום קדש תאכל בחצר אהל מועד. **באשם** (שם, ז', ו') "במקום קדוש יאכל. **בלחם הפנים** (שם כ"ד, ט') "ואכלוהו במקום קדש".

בר מן דין, על אותו פסוק עצמו שציין, דורשת הגמ' בזבחים (שם) בחצר אהל מועד התורה ריבתה חצרות הרבה אצל אכילה אחת, והיינו שכל העזרות הפתוחות לחומת העזרה נקראים חצר אהל מועד, ועיי"ש ברש"י. וא"כ י"ל הכא "כדכתיב בכולהו" קאי על כל העזרות, שהיתר אכילתן הוא בכולן, ואם יצא מאחת מהן נפסל הדם.

בגמ', אמר ר' ירמיה וכו' בבבלי טפשאי משום דיתבי בארעא דחשוכא וכו'.

[ו]. הג"ר אהרן לוי אבד"ק רישא הי"ד כתב בספרו **ברכת אהרן** (ברכות, סי' קכ"ו): "איתא (ברכות י"ז): ר' חייא בתר דמצלי אמר תני יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתהא תורתך אומנתנו ואל ידוה לבנו ואל יחשבו עינינו. מה שהתפלל ואל יחשבו עינינו, י"ל כי ר' חייא הי' בבבלי, וכן קראו לו בבבלי, עיין שבת ס' ע"ב אר"ח אי לא דקרי לי בבבלי שרי איסורא וכו' ועיין חולין פ"ו ובריתות ח' ע"א ובכ"מ, ועיין מנחות פ"ח דרבי קרי עליו מארץ מרחק איש עצתי. ובש"ס אמרו: בבבלי טפשאי משום דיתבי בארעא דחשוכא אמרו שמעתתא דמחשבי עיין שם, ועיין סנהדרין כ"ד ע"א במחשכים הושיבני כמתי עולם זה תלמודה של בבל. לזאת התפלל ר"ח, שלא יקרה לו כמקרה שאר חכמי בבל אשר יאמר עליהם כי ישבו במחשכים ושמעתתייהו מחשכי, רק עיניו יאירו במאור תורה האמיתי, ועפעפיו יישירו כנגדו לאסוקי שמעתתא דנהירי אליבא דאמת ודהילכתא" עכ"ל.

הג"ר **זליג ראובן בנגיס** זצ"ל בספרו **לפלגות ראובן** (חלק ז' ע' מט) כתב: בגמ' סנהדרין (שם) איתא במחשכים הושיבני וכו' זה תלמודה של בבל וכו'. וכתב וזה מתאים למ"ש להלן פ' חלק (ד' קט) בבל ובורסוף סימן רע לתורה, ופירש"י משום שאוירן משכח הלימוד והיינו כמ"ש בסנהדרין (פ"ה ב) שלפי שלא שמשו כל צרכן נעשיתה תורה כשתי תורות שע"י השכחה באים הרבה ספיקות ולא מתבררין שמעתתא, והלא כן מצינו ג"כ שגם ר"ז אמר על עצמו בב"ב (קנח ע"ב) ש"מ אוירא דא"י מחכים. ומובן עפ"מ ש"ב ר"ה (דף כ' ע"א) לדידן חביל לן עלמא לדידהו לא חביל להו עלמא ושם בפירש"י, משום דא"י הוא ארץ הרים וגבעות ואין שם הבל חם לכן מרווח להו והשכל מתפתח שפיר, וכן מצינו בכ"מ בבבלי טפשאי משום דיתבי בארעא דחשוכא אמריתו שמעתתא דמחשבי, וע' פסחים לד' ב' ברש"י בבל עמוקה. אמנם אין זה סתירה כלל למ"ש בשל"ה הקדוש לפרש המאמר גם לשבח שהתלמוד בבלי עמוק הוא מאוד וכמ"ש המפרשים כי גם זה אמת ונכון וכידוע עכתי"ד.

ומחו' הג"ר **יוסף ליברמן שליט"א** (משנת יוסף ח"ב ע' רכ"ה) כתב: "בלמדנו סוגיא זו ברבים, שאל אחד השומעים, היתכן שר' ירמיה יתבטא בצורה כה חריפה בבבלי טפשאי וכו'. ואמר לי אח"כ חתני כבני הג"ר חיים אלעזר ווייס שליט"א, כי אדרבא למעליותא, ומשום כבודם אמר ר' ירמיה כן, כאשר חלק עליו בדבר הלכה, שאין חסרון ח"ו בהם, כי רק ישיבת בבל גרמה להם, שישבו בין בבבלי טפשאי בארעא דחשוכא, לכן אומר שמעתא דמחשכן, דאילו היה יושב כאן בא"י הווי נהירין מיליה כדבעי".